

مقاله پژوهشی: مدل ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو

کاربست ارزش‌های سیاسی؛ با تأکید بر پیامدهای دفاعی و امنیتی

[20.1001.1.24234621.1400.11.43.15.2](https://doi.org/10.24234/20.1001.1.24234621.1400.11.43.15.2)

یعقوب یوسفوند^۱، جعفر نقادی^۲

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۸/۲۷

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۵/۰۶

چکیده

تحول در حوزه‌های مختلف به‌ویژه در حوزه‌های نرم‌افزاری و ارتباطی، ظهور و بروز مسائل عمومی جدید و پیچیده‌ای را در جوامع به دنبال داشته و چگونگی عمل ماشین دولت‌ها را با چالش‌های مختلفی همچون چالش‌های دفاعی و امنیتی روبه‌رو کرده است. در مواجهه با این مسائل، توجه به ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری‌های عمومی یکی از راهکارها است که در این پژوهش تلاش شده است در راستای کمک به تحقق سیاست‌های کلی نظام ج.ا.ایران به‌ویژه در حوزه دفاعی و امنیتی، مدلی از چگونگی ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی در پرتو کاربرد ارزش‌های سیاسی ارائه گردد. برای این کار، با استفاده از مطالعه ادبیات تحقیق و روش مصاحبه، داده‌ها و اطلاعات جمع‌آوری و با استفاده از تئوری داده‌بنیاد تجزیه و تحلیل کیفی گردیده‌اند. جامعه آماری این تحقیق شامل تعداد ۱۷ نفر از اساتید و صاحب‌نظران مربوط به حوزه پژوهش است که با استفاده از روش تعیین نمونه‌گیری زنجیره‌ای انتخاب شده‌اند. نتایج حاصله حاکی از آن است که توجه به ارتقای کیفیت خروجی نظام سیاست‌گذاری جمهوری اسلامی ایران در پرتو ارزش‌های سیاسی، کارآمدی نظام سیاسی، ارتقای سطح رضایت‌مندی مردم و تحقق اهداف و سیاست‌های دفاعی و امنیتی را در پی خواهد داشت و از مواجهه نظام با موانع و بحران‌های سیاسی، اجتماعی و امنیتی جلوگیری می‌کند.

کلید واژه‌ها: سیاست‌گذاری عمومی، ارزش‌های سیاسی، سیاست عمومی، سیاست‌های دفاعی - امنیتی.

۱. دکتری سیاست‌گذاری عمومی، مدرس دانشگاه افسری امام علی (ع) - yousefvand.amir90@gmail.com

۲. استادیار دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.

در فراگرد سیاست‌گذاری عمومی این سؤال مطرح است که چگونه می‌توان خواسته‌ها و تقاضاهای مردم را در حوزه‌های عمومی همچون بهداشت، مسکن، محیط زیست، آموزش، امنیت و... با شعارها و ارزش‌هایی چون آزادی، عدالت، حقوق بشر، استقلال و... تلفیق و سیاستی خوب و کارآمد تهیه و اجرا نمود، تا به نیازهای مشروع مردمی پاسخ داد. پاسخ سازنده به این سؤال نیازمند اثربخش بودن سیاست‌گذاری‌های عمومی است. «اثربخشی سیاست‌گذاری مربوط می‌شود به سطح بالای کارآمدی در یک فرایند تصمیم‌گیری در جهت نیل به اهداف سازمانی یا ملی. فرق است بین کارایی در سیاست‌گذاری با کارآمدی در سیاست‌گذاری. کارایی الزاماً منتهی به اثربخشی (کارآمدی) نمی‌شود. در کارایی، انجام صحیح کارها، حل مسائل، حفظ منابع و انجام وظیفه مورد نظر است؛ اما در کارآمدی و اثربخشی انجام کارهای صحیح، تولید راه‌کارهای خلاق، استفاده بهینه از منابع و دستیابی به نتایج دنبال می‌شود» (کاظمی، ۱۳۸۱: ۱۰۷). از این رو، در سیاست‌گذاری عمومی بایستی بیشتر روی اثربخشی و کارآمدی تأکید کرد تا کارایی؛ به عبارتی، سیاست‌گذاری باید معطوف به نتیجه باشد، نه رفع تکلیف و انجام وظیفه.

در راستای ارتقای کیفیت و اثربخش نمودن سیاست‌گذاری‌های عمومی، عوامل متعددی می‌تواند ایفای نقش نماید. یکی از این عوامل، ارزش‌های نافذ و پایه‌ای در هر جامعه همچون ارزش‌های سیاسی است. ارزش‌های سیاسی به واسطه «نقش اساسی در جهت‌دهی به نحوه تصمیم‌گیری سیاست‌گذاران» (الوانی، ۱۳۸۰: ۱۲۲) و همچنین همسو بودن با اهداف سیاست‌گذاری عمومی، در ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی و اثربخشی آن مؤثر خواهد بود. بر این اساس «بررسی فرایندهای سیاست‌گذاری بدون التفات به ارزش‌های مذکور، کار ناقصی است» (الوانی، ۱۳۸۰: ۱۲۲). چراکه ارزش‌ها یکی از عوامل همبستگی و استمرار نظام اجتماعی هستند که غایات زندگی را تعیین و کنش‌های افراد را به‌سوی آن هدایت می‌کنند. در درون نظام‌های سیاسی، ارزش‌ها و هنجارها اساس اطاعت سیاسی را تشکیل می‌دهند (بشیریه، ۱۳۹۷: ۸۶). بر این اساس، مبتنی بر ارزش‌ها و هنجارها، مردم جهت‌گیری‌های خود را نسبت به عملکرد نظام سیاسی مشخص می‌کنند. چراکه انسان‌ها

تحت تأثیر یک نظم معنی‌دار درونی‌شده (نظام ارزشی)، فراتر از تعاملات معمول اجتماعی (نظام اجتماعی) که جزئی از آن است، عمل می‌کنند (کاظمی، ۱۳۹۰: ۱۲۵).

دیوید ایستون معتقد است؛ «سیاست، تخصیص اقتدارآمیز ارزش‌ها برای جامعه است» (بال و پیترز، ۱۳۸۴: ۴۱). از این رو، شاید یکی از موارد مهم مناقشات و تعارضات سیاسی در مورد ارزش‌ها، مسائل هنجاری و اخلاقی، ایده‌آل‌ها یا چگونگی زندگی مردم باشد. در میان مهم‌ترین ارزش‌ها در زندگی سیاسی، می‌توان به آزادی، عدالت، برابری، امنیت، نظم و اجتماع اشاره داشت. مردم اغلب از این‌گونه اصول و ایده‌آل‌ها، جهت پیشبرد کرامت انسانی و داشتن روابط متمدنانه، نه لزوماً به منظور کسب قدرت و ثروت، استقبال می‌کنند. آنچه در اینجا به ارزش‌های مذکور رنگ سیاسی می‌بخشد، تأمین و تضمین خواسته و انتظارات مردم از حکومت‌هایشان می‌باشد (قوم، ۱۳۹۱: ۵۷)؛ بنابراین وقتی سیاست‌گذاری عمومی با ارزش‌ها مقارن گردد، تحقق خواسته و انتظارات مردم تسهیل و ضمن تضمین آن، افزایش رضایتمندی شهروندان را در پی داشته و به تقویت نظام دموکراتیک می‌انجامد. از سوی دیگر، امنیت، ثبات و پایداری نظام سیاسی را تضمین می‌کند.

اصلی‌ترین چالش‌های دولت‌های نوین، بحران‌هایی شامل بحران مشروعیت، بحران نهادی، شکاکیت عامه نسبت به خط‌مشی‌های دولت، بحران اداری، بحران در خدمات مدنی، بحران‌های مالی و اقتصادی، رشد مسائل خارج از توانایی دولت، فساد و عدم پاسخگویی بوده است که باعث افول ظرفیت خط‌مشی‌ها شده است (محمدی فاتح و همکاران، ۱۳۹۵: ۴). یکی از دلایل وجود چنین بحران‌هایی، ضعف در توجه به کاربست ارزش‌هایی چون عدالت، برابری، توزیع عادلانه امکانات، رقابت سالم اقتصادی و تکیه بر تولید داخلی، ضابطه‌گرایی، وحدت و... در فرایند سیاست‌گذاری‌ها است. به همین دلیل، برای مقابله با این چالش‌ها و پاسخگویی به انتظارات متنوع مردم و حفظ نظم و امنیت در جامعه، ضرورت توجه به همگونی فرایند سیاست‌گذاری عمومی با ارزش‌های حاکم بر جامعه به‌ویژه ارزش‌های سیاسی بیش از پیش نمایان است.

برای جمهوری اسلامی ایران نیز یکی از راه‌های گذار از موانع و چالش‌های درونی و مقابله با تهدیدها، زورگویی‌ها و فشارهای سیاسی و اقتصادی نظام سلطه به‌ویژه آمریکا،

توجه به نقش ارزش‌های سیاسی در ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی است. سیاست‌گذاری که معطوف به نتیجه باشد و آثار آن در زندگی مردم محسوس باشد و مردم بتوانند در سایه سیاست‌های تدوین‌شده به خواسته‌ها و آمال خود دست یابند. بر این اساس، مسئله اصلی این پژوهش این است که برای تسهیل در تحقق خواسته‌ها و انتظارات مردم، ایجاد همدلی و وفاق ملی و حمایت مردمی، تأمین امنیت و آرامش در جامعه و دستیابی به اهداف و سیاست‌های دفاعی-امنیتی، چه مدلی برای ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو کاربست ارزش‌های سیاسی مناسب است؟

مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

الف. پیشینه تحقیق

مرتبط با موضوع این تحقیق، پژوهش‌های مناسبی انجام گرفته است که در جدول (۱) به اختصار به چند نمونه از این پژوهش‌ها اشاره شده است.

جدول شماره ۱: پیشینه تحقیق

ردیف	پژوهشگر	موضوع پژوهش	یافته‌های پژوهش
۱	مجید وحید (۱۳۹۸)	زمان کوتاه سیاست‌گذاری عمومی در ایران	ایران صحنه سیاست‌های کم‌دوام است و عمر سیاست‌ها نه در پیوند با عقلانیت و نتیجه‌شان که مرتبط با سیاست‌هایی است که مبنای عقلانیت متصل به منطبق مصلحت عمومی و منافع ملی آن، محل تردید است. در رژیم قدیم، عمر سیاست‌گذاری‌های عمومی در ایران درازای عمر سلسله یا پادشاه را داشته است و در نظام فعلی دوام سیاست‌های عمومی در بسیاری از عرصه‌های مرتبط با قوه مجریه به حداکثر دو دوره ریاست جمهوری تقلیل یافته است.
۲	سعید عطار و علی خواجه نائینی (۱۳۹۴)	بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر ناکارآمدی نظام سیاست‌گذاری در ایران	این پژوهش با تکیه بر شرایط اقتضایی ج.ا.ایران، عوامل مؤثر بر ناکارآمدی نظام سیاست‌گذاری کشور را در ذیل اجزای شش‌گانه «نظام حقوقی غیرمنسجم، ساختار سیاسی نامساعد، شکاف‌های اجتماعی متعدد، بستر فرهنگی نامناسب، اقتصاد رانتیر و درنهایت مسئله عدم انضام در سیاست‌گذاری» مورد بررسی قرار می‌دهد.

ردیف	پژوهشگر	موضوع پژوهش	یافته‌های پژوهش
۳	حسین احمدی سفیدان (۱۳۹۰)	نقش ارزش‌ها در خط‌مشی‌گذاری سیاسی	ارزش‌ها جزء لاینفک هر تصمیم و خط‌مشی‌گذاری است و بر رفتار و عملکرد انسان‌ها اثر می‌گذرانند و در جهت دادن به خط‌مشی‌ها مؤثر هستند.
۴	حسن دانایی‌فر و همکاران (۱۳۹۵)	ارائه الگوی عوامل تأثیرگذار بر ارزشیابی کیفیت خط‌مشی‌های عمومی ایران	مهم‌ترین مراحل تأثیرگذار در کیفیت خط‌مشی عمومی، مرحله تدوین خط‌مشی عمومی و مشروعیت‌بخشی به خط‌مشی عمومی است.
۵	محمدتقی خسروبرو و روح‌الله ابراهیمی (۱۳۹۸)	عوامل کلیدی موفقیت در خط-مشی‌گذاری بخش خدمات عمومی ایران	امروزه با توجه به چنلبعدی بودن پدیده‌ها و مسائل اداره بخش خدمات عمومی و شکست‌ها و نارضایتی‌هایی که در عمل به این حوزه شکل گرفته، ضرورت هم‌راستایی این خط‌مشی‌ها با خرده‌مایه‌های جامع مؤثر بر تدوین خط‌مشی را بیشتر نمایان می‌سازد. دانشمندان عوامل ارزشی، سیاسی، اقتصادی، قانونی و حرفه‌ای متفاوتی را به‌عنوان مختصات مؤثر بر تدوین خط‌مشی‌های عمومی، مورد پذیرش قرار داده‌اند.

وجه افتراق این پژوهش با پژوهش‌های مورد اشاره، در این است که در الگوی ارائه‌شده در این پژوهش، درک بهتری از تأثیرگذاری ارزش‌های سیاسی در سیاست‌گذاری را برای سیاست‌گذار و کارگزار فراهم نموده و با نگاهی واقع‌بینانه‌تر و پیش‌بینی دقیق‌تر می‌توان به ترسیم سیاست‌ها پرداخت. افزون بر این، پیامدهایی را که در حوزه امنیتی و دفاعی می‌تواند به دنبال داشته باشد، به تصویر می‌کشد. همچنین، با توجه به افتراق در روش‌شناسی پژوهش، از جهت موضوع تحقیق نیز قرابت مستقیمی با هم ندارند.

ب. سیاست‌گذاری عمومی

بی‌تردید رشته دانشگاهی که عموماً از آن با عنوان سیاست‌گذاری عمومی یاد می‌شود، منبعث از رویکردی است که علوم سیاسی نامیده شده است. اعتبار اولیه رویکرد علوم سیاسی در کارهای هارولد لاسول ریشه دارد که دهه‌های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ منتشر شدند.

از جمله این کارها باید به مقاله «جهت‌گیری سیاستی» وی اشاره کرد که منحصراً بر کاربرد دقیق علوم برای مسائل حکومت و حکمرانی، متمرکز بود (دلین، ۱۳۹۳: ۶۶). لاسول سیاست‌گذاری را در معنای عام، به معنی «برگزیدن مهم‌ترین انتخاب‌ها در زندگی سازمان‌یافته (عمومی) یا در زندگی خصوصی» می‌داند (Lasswell, 1951: 5). اسمیت و لریمر نیز بیان می‌دارند که سیاست‌گذاری عمومی پاسخی است به مهم‌ترین انتخاب‌های پیش‌روی حکومت (اسمیت و لریمر، ۱۳۹۶: ۱۴). از نظر ایشان سیاست‌گذاری عمومی تصادفی نیست، بلکه هدفمند و معطوف به غایتی است؛ توسط مراجع عمومی اتخاذ می‌شود؛ شامل الگوهای اقدامی است که در طی زمان اتخاذ شده‌اند؛ محصول تقاضاست و مجموعه اقداماتی تحت هدایت حکومت در پاسخ به فشاری است که از سوی برخی مسائل قابل ادراک وارد می‌شود و در نهایت می‌تواند ایجابی (اقدامی به‌طور عمدۀ هدفمند) یا سلبی (تصمیمی به‌طور عمدۀ هدفمند به‌منظور عدم اقدام) باشد (اسمیت و لریمر، ۱۳۹۶: ۵). از این منظر می‌توان گفت، سیاست‌گذاری‌های عمومی تجلی اراده حکومت در عمل یا خودداری از عمل می‌باشند و آن‌ها را می‌توان به‌عنوان مجموعه‌هایی ساختاری و مرتبط، متشکل از مقاصد، تصمیمات و اعمال که قابل نسبت به اقتدار عمومی در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی هستند، در نظر گرفت (وحید، ۱۳۸۹: ۱۶).

خروجی سیاست‌گذاری‌های عمومی، تصمیمات و سیاست‌های عمومی است که به تصویب دولت رسیده است و با زندگی مردم، امنیت و آسایش جامعه سروکار دارد؛ بنابراین «همه تصمیماتی که به‌نوعی به‌وسیله اداره‌ها و سازمان‌های دولتی یا وابسته به دولت در مورد موضوعات متنوعی در قلمرو آموزش، بهداشت، مسکن، کشاورزی، فرهنگ، صنعت، امور خارجه، امنیت و جز این‌ها اتخاذ می‌شود، سیاست‌های عمومی گفته می‌شود» (کاظمی، ۱۳۸۱: ۱۵). به‌طور کلی، مطالعات مربوط به سیاست‌گذاری عمومی به‌طور عمدۀ در مورد درک این مطلب است که دراصل ماشین دولت چگونه کار می‌کند؟ (قوام، ۱۳۹۱: ۲۶۷) و هدف نهایی آن، «توزیع عادلانه امکانات و پیش‌بردن امور جامعه، به‌صورتی که در مجموع جامعه هم‌زمان با احساس آرامش و امنیت، به سمت اهداف از پیش تعیین شده گام بردارد» (حائری یزدی و ملکی، ۱۳۹۶: ۱۳). امروزه تولید امنیت، به‌عرصه‌هایی فراتر از عرصه نظامی گسترش یافته

است. عرصه سیاست‌گذاری عمومی، یکی از عوامل ایجاد امنیت و آسایش در جامعه است. هرچقدر کیفیت سیاست‌گذاری عمومی افزایش یابد، امنیت در جامعه پایدارتر خواهد بود.

پ. ارزش‌های سیاسی

«ارزش‌ها معیارها و ملاک‌هایی هستند که به وسیله آن مردم خوبی‌ها یا بدی‌ها، مطلوبیت یا نامطلوبیت اهداف و اعمال را ارزیابی می‌کنند. آن‌ها مانند اشکال و نشانه‌های کلی برای رفتار به کار گرفته می‌شوند» (اشترین، ۱۳۸۶: ۳۷). در حوزه سیاست، ارزش‌های سیاسی، اصول هنجاری یا ایده‌آل‌های سیاسی‌اند و در بسیاری موارد، مواد خام سنت‌های ایدئولوژیکی‌اند (هیود، ۱۳۹۵: ۱۱). به عبارتی دیگر، آن دسته از عقاید، ایده‌آل‌ها و هدف‌های مشروع و مطلوبی هستند که عموم مردم خواستار به‌کارگیری آن در عرصه سیاست هستند. سیف‌زاده معتقد است ارزش‌های مطلوب در سیاست به دو عرصه مصلحت عمومی در داخل و منافع ملی در خارج تقسیم می‌شوند. در داخل، سیاست مستلزم آن است که امنیت وجودی و رفاه فردی عضو جامعه را به حد‌اعلای ممکن برساند. در حوزه سیاست، امنیت و آزادی برای او بالاترین هدف می‌باشد. در عرصه خارج نیز، استقلال هدف انتزاعی است. این هدف مطلوب دست‌نیافتنی است ولی می‌تواند راهنمای عمل شود و جهت حرکت را معین می‌کند (سیف‌زاده، ۱۳۸۵: ۵۱). ارزش‌ها در بستر فرهنگی و متناسب با باورهای جوامع شکل می‌گیرند و متحول می‌شوند. بر این اساس «سلسله‌مراتب ارزش‌ها در نزد اشخاص مختلف متفاوت است. آنچه برای یک آمریکایی ارزش است، ضرورتاً برای یک ایرانی ارزش نیست. همین حکم برای سایر ملت‌ها صادق است. البته می‌توان گفت بعضی ارزش‌های شاخص و پایدار جوامع مثل آزادی، عدالت، دموکراسی و... بدون شک نزد همه ملل عزیز و والا هستند، ولی حتی حکم این هم مطلق نیست، زیرا هرکدام از مفاهیم فوق در چرخه‌ای از نسبت‌های ارزشی، شکل و ماهیت متفاوتی به خود می‌گیرند» (کاظمی، ۱۳۹۰: ۱۳۸). برای مثال، امنیت و آزادی برای افراد بالاترین هدف می‌باشد. طبیعی است که برای انسان مسلمان روح و معنی بر جسم رجحان دارد. وجود نرم‌افزاری او روح و معنی است و وجود سخت‌افزاری او جسم و ذات است. با این تعبیر، آزادی جسم و ذات در قالب آزادگی معنا و روح ماهیت پیدا

می‌کند. آزادی ولنگاری نیست، بلکه رهایی از قیود اسارت‌بخش است. این آزادی تجلی اراده انسانی اوست و با اختیار و انتخاب او باید به دست آید (سیف‌زاده، ۱۳۸۵: ۵۱).

به هر حال، ارزش‌های سیاسی شکل‌دهنده رفتار سیاسی و تنظیم‌کننده روابط اجتماعی در درون یک جامعه هستند و می‌توان آن‌ها را به‌عنوان راهنمای عمل سیاسی و معیارها و ملاک‌هایی برای ارزیابی عملکرد نظام سیاسی مطرح نمود. ارزش‌های سیاسی به‌واسطه اینکه برخاسته از آرزوها و خواسته‌های مشروع مردم است، تطبیق آن‌ها با سیاست‌ها، کیفیت نظام سیاست‌گذاری و عملکرد نظام سیاسی را تقویت می‌کند.

ت. ارزش‌های سیاسی جمهوری اسلامی ایران

همان‌گونه که اشاره شد، برخی ارزش‌ها همچون عدالت، رفاه، آزادی و امنیت از ارزش‌های بنیادین و ایده‌آل‌های سیاسی همه ملل محسوب می‌شوند. هرچند ممکن است این ارزش‌ها نیز در جوامع مختلف، شکل و ماهیت متفاوتی به خود بگیرند، اما عمل به این شعارها و آرمان‌ها از خواسته‌ها و آرزوهای هر انسان آزادی‌خواه است، چراکه از حقوق آن‌ها محسوب می‌شود. از جهتی دیگر، امروزه کانون همه بحث‌های سیاسی و انتظارات از دولت‌ها، توجه به حقوق و آزادی‌های اساسی مردم است. «تشکیلات، سازمان‌ها و نهادها و تحولات سیاسی- اجتماعی که در جوامع بشری رخ داده و همه اصول اخلاقی و انسانی که مورد قبول ملل مختلف قرار گرفته‌اند، برای این بوده که حقوق و آزادی‌های مردم شناسایی شود و تدابیری صورت گیرد تا این حقوق از دستبرد مصون بماند. چراکه در بحث حقوق و آزادی‌های مردم، سخن از انسان است. کسی که اشرف مخلوقات نامیده شده و جهان با تمام نعمت‌ها و مواهب برای وی و در خدمت اوست، آن هم با هر رنگ و نژاد و جنس و خصوصیات موروثی، اجتماعی، اخلاقی و عقیدتی. انسان تا زمانی که در راستای حقوق و قانون حرکت می‌کند و به دیگران و اجتماع صدمه‌ای نمی‌زند، از تمام حقوق و آزادی‌های فردی و اجتماعی به‌طور کامل برخوردار است و هیچ‌کس نباید در راهش مانعی ایجاد کند و مقام‌والایی او را خدشه‌دار کند» (نظریور، ۱۳۸۹: ۶۴).

با نگاهی به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، می‌توان ارزش‌های سیاسی و حقوق و آزادی‌های اساسی مردم را که نشأت گرفته از فرهنگ و آموزه‌های دینی و ملی است، استخراج نمود. بر این اساس می‌توان گفت؛ ولایت‌محوری و رهبری، بسیج عمومی و اراده ملی، وحدت ملی، عدالت‌خواهی، روحیه ملی، کمک‌های بشردوستانه، استقلال و آزادی، قانون‌گرایی، نفی استبداد، مشارکت مردم در سرنوشت خود، اقتصاد عادلانه، انتخابات، آزادی اقلیت‌های دینی، امنیت قضایی عادلانه، آموزش و پرورش و تربیت‌بدنی رایگان، مصونیت از تعرض، ممنوعیت تفتیش عقاید، آزادی مطبوعات و نشریات، آزادی در انتخاب شغل و... از جمله ارزش‌هایی است که در بند ۳، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۲ و ۱۴ اصل سوم، اصل ششم، اصل سیزدهم و چهاردهم، اصل نوزدهم تا اصل چهل و دوم قانون اساسی به آن اشاره شده است که با حفظ و تقویت آن بر قدرت ملی و توان نرم نظام و کارآمدی آن افزوده خواهد شد.

ث. سیاست‌های دفاعی - امنیتی

سیاست‌های دفاعی - امنیتی، سیاست‌هایی است برای دستیابی به شرایطی که کشور از مخاطرات تهدیدهای بالقوه یا بالفعل محیط داخلی و خارجی و نفوذ سیاسی، فرهنگی و اقتصادی بیگانگان محفوظ بماند. «از آنجا که سیاست‌های دفاعی به مثابه چهارچوب شکل دهنده به ساختار و روندهای دفاعی، ربط وثیقی با مؤلفه‌های امنیت ملی و ضریب امنیتی کشورها دارد، بنابراین سیاست‌های دفاعی و کاربست آن، حائز حساسیت‌های فراوان‌تری می‌باشد. به این علت است که تنها دولت‌ها یگانه متولی تدوین و اعلام سیاست دفاعی به شمار می‌آیند» (Hays, Vallance & Alan, 1994). در این میان، عوامل متعددی در شکل‌گیری مسائل دفاعی و امنیتی ایفای نقش می‌کنند و تصمیمات دفاعی و امنیتی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. البته تأثیر این عوامل یکسان نیست، به‌طوری که برخی از عوامل نقش محوری و اساسی را در این حوزه دارند. برای نمونه، شیوه سیاست‌گذاری دولت و کیفیت و اثربخشی آن، یکی از این عوامل است که نقش اساسی را در شکل‌دهی به مسائل دفاعی

و امنیتی دارد. به هر حال، «مهم‌ترین هدف‌هایی که دولت‌ها در این حوزه دنبال می‌کنند، عبارت‌اند از:

۱. دفع تهدیدها؛
 ۲. پیشگیری از جنگ و مناقشه‌های نظامی منطقه‌ای یا حل و فصل آن‌ها؛
 ۳. قدرت‌سازی و قدرت‌افزایی؛
 ۴. انسجام‌بخشی به راهبرد و برنامه‌های دفاعی کشور» (yarger, 2006, 120).
- با مروری بر متن سند چشم‌انداز ۲۰ ساله و سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه، می‌توان سیاست‌های کلی نظام ج.ا.ایران در حوزه دفاعی - امنیتی را احصاء نمود. در سند چشم‌انداز آمده است، جامعه ایرانی در افق این چشم‌انداز در حوزه دفاعی و امنیتی، این ویژگی‌ها را خواهد داشت:
- «... امن، مستقل و مقتدر با سامان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه‌جانبه و پیوستگی مردم و حکومت.
- برخوردار از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تأمین اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده، به دور از فقر، تبعیض و بهره‌مند از محیط زیست مطلوب ...».
- در سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه ج.ا.ایران در حوزه دفاعی - امنیتی بندهای ۵۲ تا ۵۸ آمده است:
- بند ۵۲: افزایش توان دفاعی در تراز قدرت منطقه‌ای در جهت تأمین منافع و امنیت ملی با تخصیص حداقل پنج درصد بودجه عمومی کشور برای بنیه دفاعی.
- بند ۵۳: ارتقای توان بازدارندگی کشور با:
- ۱- ۵۳- توسعه توان موشکی و فناوری‌ها و ظرفیت تولید سلاح‌ها و تجهیزات عمده دفاعی برترساز با توان بازدارندگی و متناسب با انواع تهدیدات.
 - ۲- ۵۳- گسترش هوشمندانه و مصون‌سازی پدافند غیرعامل با اجرای کامل پدافند غیرعامل در مراکز حیاتی و حساس کشور.

۳-۵۳- افزایش ظرفیت‌های قدرت نرم و دفاع سایبری و تأمین پدافند و امنیت سایبری برای زیرساخت‌های کشور در چهارچوب سیاست‌های کلی مصوب.

بند ۵۴: تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفان.

بند ۵۵: تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی با انسداد کامل نرم‌افزاری و سخت‌افزاری، توسعه و تقویت یگان‌های مرزبانی، مشارکت‌دهی مرزنشینان در طرح‌های امنیتی، توسعه فعالیت‌های اطلاعاتی و تقویت دیپلماسی مرزی.

بند ۵۶: برنامه‌ریزی برای کاهش جرم و جنایت با هدف کاهش ۱۰ درصدی سالانه مصادیق مهم آن.

بند ۵۷: مبارزه همه‌جانبه با مواد مخدر و روان‌گردان‌ها در چهارچوب سیاست‌های کلی ابلاغی و مدیریت مصرف با هدف کاهش ۲۵ درصدی اعتیاد تا پایان برنامه.

بند ۵۸: پیشگیری و مقابله با قاچاق کالا و ارز از مبادی ورودی تا محل عرضه آن در بازار.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نوع کیفی و با رویکردی اکتشافی بوده که به روش داده‌بنیاد انجام می‌شود. روش داده‌بنیاد یک نوع روش‌شناسی برای خلق و کشف تئوری‌های خوابیده در دل داده‌هاست. این شیوه بر استفاده از تحلیل داده‌ها از طریق کدگذاری (کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی) که نقش کلیدی در فرایند نظریه‌سازی ایفا می‌کند، تأکید دارد.

در این روش، در مرحله اول کدگذاری، یعنی کدگذاری باز، مفاهیم بسیاری از دل مصاحبه‌ها به دست آمده که با پالایش آن‌ها، داده‌ها به مقوله‌های کمتر تقلیل یافته است. مفاهیم زیرمقوله‌هایی از نوع کدهای باز هستند که وظیفه‌شان ارائه جزئیات بیشتری در مورد هر مقوله است. مقوله‌ها، در مقایسه با مفاهیم انتزاعی‌تر بوده و سطحی بالاتر را نشان می‌دهند.

در مرحله دوم کدگذاری که به آن کدگذاری محوری گفته می‌شود، با توجه به عناصر نظریه داده‌بنیاد (شرایط علی، پدیده محوری، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، پیامدها و راهبردها) پدیده محوری تعیین، ارتباط سایر عناصر با آن مشخص و گزاره‌های حکمی (قضایا) پژوهش بیان گردیده است. گزاره‌های حکمی، فرضیه‌هایی است که روابط بین مقوله‌ها و عناصر با پدیده محوری را در الگوی ارائه شده روشن می‌کنند.

- «شرایط علی»: مقوله‌هایی مربوط به شرایطی که بر مقوله محوری اثر می‌گذارند.

- «زمینه»: شرایط زمینه‌ای عمومی که بر راهبردها اثر می‌گذارند.

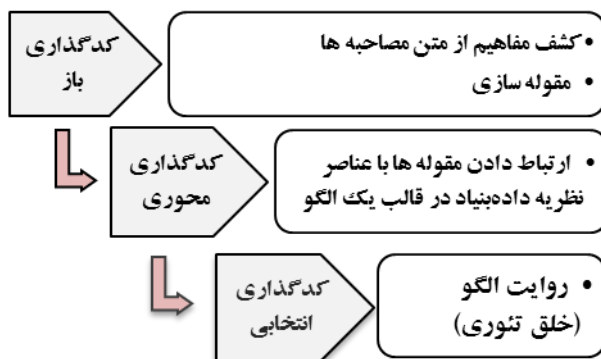
- «مقوله محوری»: یک صورت ذهنی از پدیده‌ای که اساس فرایند است.

- «شرایط مداخله‌گر»: شرایط ویژه‌ای که بر راهبردها اثر می‌گذارند.

- «راهبردها»: کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های ویژه‌ای که از پدیده محوری منتج می‌شود.

- «پیامدها»: خروجی‌های حاصل از استخدام راهبردها (دانایی‌فر و امامی، ۱۳۸۶، ۸۴).

در مرحله سوم که کدگذاری انتخابی نام دارد، مقوله‌ها بهبود و یکپارچه می‌گردند. به عبارت دیگر، یک نظریه از روابط بین مقوله‌های موجود در الگوی کدگذاری محوری به نگارش درآمده و شرحی انتزاعی بر چگونگی ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران مبتنی بر ارزش‌های سیاسی و پیامدهایی که در حوزه دفاعی - امنیتی به دنبال دارد، ارائه می‌گردد. در شکل شماره (۱) مراحل تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش بر اساس نظریه داده‌بنیاد نشان داده شده است.

شکل شماره (۱): مراحل تجزیه و تحلیل داده‌ها مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد

همان‌گونه که اشاره شد، برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از روش مصاحبه با صاحب‌نظران و همچنین مطالعه ادبیات پژوهش تا زمان حصول اشباع اطلاعات استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق نیز شامل اساتید، صاحب‌نظران، پژوهشگران و کارشناسان و مجریان مربوط به حوزه پژوهش است که در این راستا از طریق روش تعیین نمونه‌گیری زنجیره‌ای تعداد ۱۷ نفر که در زمینه این پژوهش دارای شناخت و تخصص لازم بودند، شناسایی و به‌عنوان حجم نمونه مشخص گردیدند. البته صاحب‌نظران دیگری نیز توسط نمونه‌های قبلی معرفی گردید ولی با توجه به مصاحبه‌های به‌عمل‌آمده، اطلاعات گردآوری‌شده به نقطه اشباع رسیده بود و داده‌های جدیدتری استخراج نگردیده، بنابراین نیازی به انجام مصاحبه‌های بیشتر نبود. در جدول زیر نیز ویژگی‌های جامعه آماری آمده است:

جدول شماره ۲: ویژگی‌های جامعه آماری

رشته تحصیلی							سطح تحصیلات
جمع	سیاست‌گذاری علم و فناوری	خطمشی‌گذاری عمومی (مدیریت)	معارف اسلامی	مدیریت راهبردی و امنیت ملی	سیاست‌گذاری عمومی	علوم سیاسی و روابط بین‌الملل	دکتری
۱۷	۲	۴	۲	۴	۳	۳	۱۷
ویژگی‌های جمعیتی							
۱۷	کارگزار عادی	مدیر رده پایین	مدیر میانی	مدیر ارشد			
	۲	۴	۶	۵			
۱۱	عضویت در هیئت علمی						

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

الف. اعتبار یافته‌های تحقیق

کیفیت و اعتبار هر پژوهش تا اندازه زیادی به کیفیت، دقت و اعتبار داده‌های گردآوری‌شده بستگی دارد (میرزایی، ۱۳۹۰: ۲۰۴). در این پژوهش برای تعیین اعتبار و دقت علمی داده‌ها، از چهار معیار ارائه‌شده توسط گوبا و لینکولن، یعنی قابلیت اعتبار، انتقال‌پذیری، اطمینان‌پذیری و تأییدپذیری استفاده شده است (Guba and Lincoln, 1994).

۱- **قابلیت اعتبار:** در این پژوهش به منظور تعیین صحت و درستی داده‌ها یا به عبارتی، تأمین اعتبار داده‌ها، از شیوه مصاحبه با صاحب‌نظران استفاده شده است و سؤال‌های مصاحبه نیز با بهره‌گیری از تجربه‌های کارشناسان و صاحب‌نظران حوزه پژوهش طرح گردیده، به گونه‌ای که بتواند محقق را در یافتن پاسخ سؤال پژوهش یاری نماید. افزون بر این، ضمن تشریح هدف از انجام این پژوهش برای مصاحبه‌شوندگان، سؤال‌های مصاحبه به صورت کتبی و شفاهی با مصاحبه‌شوندگان مطرح گردیده و بر مبنای ساختار پژوهش، شفاف و دارای کمترین ابهام بوده است.

۲- **معیار انتقال‌پذیری:** اشاره به این دارد که یافته‌های تحقیق تا چه حد قابلیت انتقال یا استفاده در زمینه‌های دیگر را دارد. استفاده از دیدگاه‌ها و تجارب گوناگون مشارکت‌کنندگان، توصیف جامع از ماهیت مشارکت‌کنندگان، شیوه گردآوری داده و نحوه تحلیل آن، قابلیت انتقال‌پذیری یافته‌های تحقیق را تسهیل می‌نماید. در این پژوهش، استفاده از روش مصاحبه، بهره‌برداری از دیدگاه‌ها و تجارب گوناگون مشارکت‌کنندگان، تشریح ماهیت مشارکت‌کنندگان و استفاده از روش کدگذاری در تحلیل داده‌ها، باعث افزایش قابلیت انتقال‌پذیری داده‌ها گردیده است. افزون بر این، نتایج حاصل از این پژوهش نیز می‌تواند منبعی برای نیازمندی‌های دانشی و اطلاعاتی سیاست‌گذاران محسوب شود.

۳- **اطمینان‌پذیری:** اشاره به پایداری داده‌ها در شرایط و زمان متفاوت را دارد. در این پژوهش، در راستای اطمینان‌پذیری داده‌ها، سعی شده در شرایط و زمان مشابه، مصاحبه‌ها انجام گیرد و از طولانی شدن زمان گردآوری داده‌ها (انجام مصاحبه‌ها) تا حد امکان خودداری شود. از همه مشارکت‌کنندگان راجع به یک موضوع پرسیده شده است. علاوه بر این، انجام مصاحبه با استادان، پژوهشگران، صاحب‌نظران، کارشناسان و مجریانی صوت گرفته که در حوزه موضوع پژوهش از آگاهی و دانش لازم برخوردار بوده‌اند.

۴- **تأیید‌پذیری:** معیار تأیید‌پذیری این پژوهش از طریق بازبینی و بررسی فرایند انجام کار و همچنین بازبینی و بررسی اطلاعات و یافته‌های پژوهش با همکاری چند تن از مشارکت‌کنندگان پژوهش به دست آمده و صحت نحوه انجام پژوهش تأیید گردیده است.

در ضمن نتایج پژوهش نیز از سوگیری و پیش‌داوری‌های پژوهشگر به دور است که این خود از معیارهای تأییدپذیری است.

ب. تحلیل یافته‌های تحقیق بر اساس عناصر نظریه داده‌بنیاد

در این پژوهش با اتکاء به نظریه داده‌بنیاد، داده‌های خام حاصل از مصاحبه‌ها و مطالعه ادبیات تحقیق، در سه رویه کدگذاری باز، محوری و انتخابی کدگذاری شده‌اند. کدهای مستخرجه در قالب ۱۳۰ مفهوم، ۱۵ مقوله و شش بُعد (علی، محوری، شرایط مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها) دسته‌بندی شده‌اند که در ادامه نیز به تشریح ابعاد پژوهش پرداخته خواهد شد.

۱. شرایط علی ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو کاربست ارزش‌های سیاسی

شرایط علی عبارت است از حوادث، شرایط یا رویدادهایی که به گسترش و وقوع پدیده‌ای می‌انجامند. بر اساس یافته‌های پژوهش، مقوله کارآمد کردن نظام سیاست‌گذاری عمومی به‌عنوان شرط علی ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو کاربست ارزش‌های سیاسی شناسایی گردیده است. «کارآمدی عبارت است از تحقق عینی یا توان سیستم در تحقق کارکردهای اساسی یک حکومت، به‌گونه‌ای که اکثریت مردم و گروه‌های قدرتمند درون نظام آن را عیناً مشاهده کنند» (لیپست، ۱۳۷۴: ۱۰). از این رو می‌توان گفت کارآمدی در سیاست‌گذاری عمومی به معنای اثربخشی سیاست‌ها در تحقق اهداف و کارکردهای اساسی دولت از جمله تأمین امنیت و دفاع از کشور است. یکی از لوازم ایجاد کارآمدی در نظام سیاست‌گذاری، توجه به ارزش‌های سیاسی است که ضرورت توجه به ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی را آشکار می‌سازد. در جدول شماره (۳) روش و نتایج کدگذاری باز و محوری، به عبارتی، مفاهیم و مقوله‌های مرتبط با بُعد علی پژوهش، آورده شده است. مفاهیم ذکرشده موجب شکل‌گیری مقوله‌ای به نام ضرورت کارآمدی در نظام سیاست‌گذاری عمومی گردیده است. به‌طور کلی، این مفاهیم از عوامل علی کاربست ارزش‌های سیاسی در فرایند سیاست‌گذاری عمومی محسوب می‌شوند.

جدول شماره ۳: شرایط علی ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران مبتنی بر ارزش‌های

سیاسی

منبع	مفاهیم	مقوله	بُعد
مصاحبه با صاحب‌نظران و مطالعه ادبیات تحقیق	ضرورت تقویت نظام سیاست‌گذاری در مواجهه با موضوعات و مسائل پیچیده و جدید	ضرورت کارآمد نمودن نظام سیاست‌گذاری عمومی	شرایط علی
	ضرورت به‌کارگیری بهینه ظرفیت‌های معنوی در تدوین و اجرای عالمانه و اثرگذار سیاست‌ها		
	ضرورت تطبیق سیاست‌گذاری‌ها با ارزش‌های فرهنگی و سیاسی		
	ضرورت توجه به رویکرد آینده‌نگری در سیاست‌گذاری با تکیه بر منابع قدرت نرم		
	ضرورت تقویت ارتباط بین مردم و دولت و حاکمیت اراده مردم		
	ضرورت توجه به مطالبات و خواسته‌های سیاسی مردم در سیاست‌گذاری‌ها (مطالبه‌گری مردم) و دفع تهدیدات داخلی		
	ضرورت حفظ مشروعیت و مقبولیت نظام سیاسی و تداوم موجودیت آن		
	ضرورت حفظ و تثبیت نظام سیاسی اسلامی		
	ضرورت حفظ استقلال و امنیت با توسعه و بهبود عملکرد نظام سیاسی		

۲. پدیده محوری پژوهش

مقوله محوری در نظریه داده‌بنیاد، یک صورت ذهنی از پدیده‌هایی است که اساس فرایند است. حادثه یا واقعه‌ای که سلسله کنش و واکنش به‌سوی آن رهنمون می‌شود تا آن را اداره کند (محمدی‌فانج، ۱۳۹۴). پدیده محوری این پژوهش، چگونگی ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو کاربست ارزش‌های سیاسی است؛ اما این پرسش که چرا ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی در پرتو کاربست ارزش‌های سیاسی به‌عنوان یک پدیده محوری مطرح است را باید در مقوله علی یعنی کارآمد نمودن نظام سیاست‌گذاری ج.ا.ایران، جست. ناکارآمد بودن نظام سیاست‌گذاری، زمینه‌ساز بروز تنش‌ها و بحران‌های سیاسی، اجتماعی و امنیتی خواهد بود؛ بنابراین با توجه به ظهور و بروز مسائل و پدیده‌های پیچیده و جدید و به‌منظور مقابله با بحران‌های مورد اشاره، لزوم توجه به ارزش‌های سیاسی در سیاست‌گذاری عمومی و ارتقای کیفیت آن، بیش از پیش نمایان می‌شود.

۳. راهکارهای ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو کاربست ارزش‌های سیاسی
راهکارها، اقداماتی است که برای پاسخگویی به پدیده محوری و اداره و مدیریت آن، صورت می‌گیرد. در این پژوهش، با تأکید بر ارزش‌های سیاسی حاکم بر نظام ج.ا.ایران و بر اساس دیدگاه‌های مصاحبه‌شوندگان و نتایج حاصل از مطالعه ادبیات تحقیق، راهکارهایی که می‌تواند به ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران کمک نماید، در دو مقوله اصلی یعنی تدوین سیاستی خوب و کارا و اجرای خوب سیاست‌ها با تکیه بر دولت قوی و توسعه‌گرا دسته‌بندی شده‌اند.

منظور از تدوین یک سیاست، اتخاذ مجموعه‌ای از اعمال و کنش‌های قابل قبول و مناسب برای برقرار کردن ارتباط با مسائل عمومی از طریق تبدیل آن‌ها به قانون است (ملک‌محمدی، ۱۳۹۴: ۵۲). بر این مبنا می‌توان گفت، تدوین سیاستی خوب و کارا، تدوینی است که کلیه جوانب آن سنجیده شده و تأمین‌کننده و تضمین‌کننده منافع عامه مردم است.

یکی دیگر از راهکارهای احصاء شده، اجرای خوب سیاست‌ها با تکیه بر دولتی قوی و توسعه‌گرا است. چراکه «دولت‌های ضعیف از توان لازم برای نفوذ کامل به داخل جامعه، تنظیم روابط اجتماعی، استخراج منابع و توزیع آن‌ها برخوردار نیستند و نمی‌توانند قوانین، برنامه‌ها و سیاست‌ها را اجرا کنند. ضمن اینکه رضایت اتباع را برای پیروی از احکام خود به دست نیاورده‌اند و از ضعف مشروعیت رنج می‌برند» (برنل و رندال، ۱۳۹۳: ۱۹۰)؛ بنابراین اجرای خوب سیاست مستلزم وجود یک دولت قوی و دارای تفکر توسعه و نوآوری است. اما آنچه از خلال مصاحبه‌ها و مطالعه ادبیات تحقیق به‌عنوان ویژگی‌های تدوین یک سیاست عمومی خوب و کارا و یک اجرای خوب مبتنی بر دولت قوی و توسعه‌گرا احصاء گردیده است، در جدول شماره (۴) آمده است.

جدول شماره ۴: راهکارهای ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران مبتنی بر ارزش‌های

سیاسی

منبع	مفاهیم	مقوله	بُعد
مصاحبه با صاحب‌نظران و مطالعه ادبیات تحقیق	نگاه کلان، راهبردی و فراجناحی در تدوین سیاست‌ها	تدوین سیاستی خوب و کارا	راهکارها
	شناسایی دقیق و هوشمندانه مسائل و تنظیم دستور کار پخته		
	جامعیت‌گرایی در سیاست‌گذاری و پیش‌بینی و تحلیل فایده و هزینه‌ها		
	عقلانیت و شفافیت در تصمیم‌گیری		
	تدوین سیاست‌ها متناسب با ارزش‌های فرهنگی و سیاسی جامعه		
	بهره‌گیری از ظرفیت نخبگان فکری و ابزاری در تهیه بسته‌های اطلاعاتی علمی و موثق در تدوین		
	استفاده از ظرفیت‌های اتاق فکر در جهت تهیه و ارائه سیاست‌ها و راهکارهای علمی و پخته برای سیاست‌گذاران		
	درس‌آموزی از تجارب موفق و ناموفق گذشته خود و دیگران در سیاست‌گذاری		
	بهره‌گیری از نظرات متخصصان و مجریان وادی سیاست		
	مراجعه به آراء و نظر مردم در سیاست‌گذاری‌های مهم و سرنوشت‌ساز		
	بازتاب منافع و مصالح عامه مردم در سیاست‌ها و تضمین رفاه و آسایش عمومی		
	راهنمای عمل بودن سیاست‌ها		
	بوروکراسی توانا و یکپارچه بر اساس شایسته‌سالاری	اجرای خوب سیاست‌ها با تکیه بر دواتی قوی و توسعه‌گرا	
	بهره‌گیری از نخبگان اداری و سیاسی با اراده و روحیه جهادی		
	تفکر راهبردی در اجرای سیاست‌ها		
	طراحی سیستم پاسخگویی به مطالبات و خواسته‌های مردم		
	تخصص‌گرایی و تفکیک ساختارها و وظایف		
	تطبیق راهبردهای اجرایی با سیاست‌های تصویب‌شده		
	توجه به ارزش‌های سیاسی در عمل به سیاست‌ها		
	نظارت و ارزیابی مستمر بر کیفیت اجرای سیاست‌ها		

۴. شرایط زمینه‌ای ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو کاربست ارزش‌های سیاسی شرایط زمینه‌ای، بستر عام را برای اجرای راهبردها به وجود می‌آورد. این شرایط به‌طور عمده به مؤلفه‌های محیط کلان همانند شرایط سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، تکنولوژیکی و... بستگی دارد. به‌طور کلی، الگوهای زمانی و مکانی پایداری که بر پدیده‌محوری حاکم است، به‌عنوان بستر در نظر گرفته شده است. در موضوع ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری

عمومی، شرایط زمینه‌ای یافته‌های تحقیق به دست آمده است که شامل چهار مقوله فرهنگ سیاسی توسعه یافته، شرایط مساعد اقتصادی، وضعیت مطلوب فرهنگی و اجتماعی جامعه و توسعه و تعالی علم و فناوری می‌باشد که در جدول شماره (۵)، چگونگی به دست آوردن مقوله‌های شرایط زمینه‌ای آمده است.

جدول شماره ۵: بسترهای عام ارتقای کیفیت سیاست گذاری عمومی ج.ا.ایران مبتنی بر ارزش های

سیاسی

منبع	مفاهیم	مقوله	بُعد
مصاحبه با صاحب نظران و مطالعه ادبیات تحقیق	فراهم بودن بسترها و فرصت‌های لازم برای مشارکت سیاسی مردم	فرهنگ سیاسی توسعه یافته	بسترهای عام
	حمایت و مشارکت سیاسی مردم		
	همبستگی و وحدت ملی		
	حاکمیت قانون و ارج گذاری به آن		
	فرهنگ مدنی و فضای باز سیاسی در جامعه		
	تنوع و آزادی رسانه‌ها و مطبوعات		
	حمایت نخبگان اداری، سیاسی و دانشگاهی از سیاست‌ها		
	فعالیت مؤثر و رقابت آزاد بین احزاب و گروه‌های سیاسی		
	توسعه نهادهای مردمی		
	اعتماد سیاسی		
	نظم سیاسی و توزیع مناسب قدرت	شرایط مساعد اقتصادی	
	آمایش سرزمینی در ابعاد مختلف		
	رشد اقتصادی مبتنی بر بازار رقابتی و افزایش صادرات		
	اتکاء به اقتصاد دانش بنیان و اقتصاد درون‌زا		
	رفاه مادی و معنوی مردم و کاهش فقر در جامعه		
	فرهنگ خوداتکایی و خودکفا بودن		
	کاهش تصدی‌گری دولت در اقتصاد		
	مصرف درست و پرهیز از اسراف		
	توزیع عادلانه درآمد، ثروت و منابع		
	پایبندی و عمل به اعتقادات دینی، سیره قرآن و سنت پیامبر و معصومین (ع)		
وضعیت گفتمان‌سازی و تبدیل و اشاعه فرهنگ ایرانی - اسلامی			
روحیه عملگرایی و فرهنگ کار و تلاش در جامعه			
پایین بودن میزان آسیب‌های اجتماعی			
عدالت اجتماعی و برابری فرصت‌ها			
رواج اخلاق حسنه در جامعه			
فرایند تربیت صحیح فرد در خانواده، مدرسه، مساجد و کانون‌های تربیتی			

منبع	مفاهیم	مقوله	بُعد
	تکریم علم و دانش در جامعه	توسعه و تعالی علم و فناوری	
	تولیدات علمی و فناوری روزافزون و نوآوری در آن		
	استفاده بهینه از دستاوردهای علمی و فناوری		
	گسترش فرهنگ مطالعه، تحقیق و پژوهش		
	استقرار جامعه دانش‌بنیان		
	توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان		
	میزان اثرگذاری دانشگاه و مراکز آموزشی و پژوهشی در سیاست‌گذاری‌ها		
	تعاملات علمی و وجود فضای مساعد برای رقابت‌های سالم علمی و فناوری		

۵. شرایط مداخله‌گر در ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو کاربست ارزش‌های

سیاسی

شرایط مداخله‌گرانه، همان توانمندی‌های درونی نظام و سازمان‌های اداری و اجرایی است که در ارتقای کیفیت و کارآمدی نظام سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران مؤثر هستند و باعث تسهیل در اجرای راهبردها می‌شوند. «متغیرهای مداخله‌گر در بستر تصمیم‌گیری نقش‌های متفاوتی را ایفاء می‌کنند. بعضی از آن‌ها در تعاملات سیستم تصمیم‌گیری با محیط خود نقشی سازگار، مثبت و حمایت‌کننده دارند؛ از قبیل فرصت‌ها، نقاط قوت، توانایی‌ها و قابلیت‌های برتر کشور در ابعاد مختلف. برخی دیگر نقشی ناسازگار، منفی و بازدارنده ایفاء می‌کنند، سیستم تصمیم‌گیری را متأثر می‌سازند و امنیت نظام سیاسی را مورد تهدید قرار می‌دهند؛ از قبیل تهدیدها، نقاط ضعف، محدودیت‌ها، آسیب‌پذیری‌ها و فشارهای داخلی و خارجی» (تهامی، ۱۳۹۰: ۶۴). در این پژوهش، شش مقوله توانمندی‌های ساختاری، عوامل سیاسی، توانمندی‌های مدیریتی در اجرای سیاست‌ها، شایستگی‌های فردی سیاست‌گذار و کارگزار، قدرت اطلاعاتی و عوامل خارجی به‌عنوان متغیرهای مداخله‌گر احصاء شده‌اند. در جدول شماره (۶)، نتایج کدگذاری باز و محوری مصاحبه‌ها و مطالعه ادبیات پژوهش و به عبارتی، نحوه احصاء مقوله‌ها و مفاهیم نشان داده شده است:

جدول شماره ۶: شرایط مداخله‌های ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران مبتنی بر ارزش‌های سیاسی

منبع	مفاهیم	مقوله	بُعد
مصاحبه با صاحب‌نظران و مطالعه ادبیات تحقیق	انعطاف ساختاری، چابکی و چالاکی ساختارها	توانمندی‌های ساختاری	متغیرهای مداخله‌گر
	کیفیت نیروی انسانی سازمان‌ها (ایمان، تعهد، آموزش، تخصص و ...)		
	وجود منابع (مادی و معنوی)، امکانات و تجهیزات کافی		
	برخوردری از زیرساخت فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)		
	تفکیک وظایف و مسئولیت‌ها	عوامل سیاسی	
	دستگاه قانون‌گذاری قوی و مستقل		
	دستگاه قضایی کارآمد، مستقل و بی‌طرف		
	اجماع و ارتباط مؤثر بین نخبگان فکری و نخبگان حکومتی (ابزاری)		
	انتخابات منصفانه و میزان مشارکت مردم		
	پرهیز از دخالت در وظایف دیگر نهادها و سازمان‌ها		
	آموزش و آگاهی سیاسی شهروندان		
	کمرنگ شدن شکاف‌های اجتماعی		
	احزاب و گروه‌های سیاسی قوی		
	فعالیت مؤثر نهادهای مردمی و مدنی		
	تبادل آراء و تضارب افکار در چهارچوب کرسی‌های آزاداندیشی	توانمندی‌های مدیریتی در اجرای سیاست‌ها	
	انگیزه، تعهد، تحرک و تخصص در مدیریت		
	شجاعت و اعتمادبه‌نفس در مدیریت		
	شایسته‌گزینی در انتصاب‌ها		
	مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی به مطالبات و خواسته‌های مردم		
	کار و تلاش بی‌وقفه مبتنی بر فرهنگ جهادی	شایستگی‌های فردی سیاست‌گذار و کارگزار	
	بهره‌گیری از علم و دانش و مدیریت دانش سازمانی		
	ایمان به خدا و آراستگی به معیارهای الهی و اخلاقی در اجرای سیاست‌ها		
	انگیزه، تعهد و امانت‌داری		
	برخوردری از حیا و پاکدامنی		
	توان علمی و تخصصی (کاردان)		
	برخوردری از تفکر راهبردی و آینده‌نگری		
	ضابطه‌مداری و پایبندی به قانون		
	پیش‌قدمی در عمل به ارزش‌ها		
مهارت در کسب و جمع‌آوری اطلاعات	قدرت اطلاعاتی		
بهره‌برداری بهینه از فناوری‌های نوین اطلاعاتی، ارتباطی و شبکه‌های مجازی			
تفسیر و ارزیابی درست از اطلاعات به‌دست‌آمده			
تسلط بر اطلاعات، حفظ و بهره‌گیری مؤثر از آن در تصمیم‌گیری‌ها	عوامل خارجی		
میزان نفوذ و اثرگذاری بر جامعه بین‌الملل			
ماهیت، شدت و دامنه تهدیدات			
ساختارها، قوانین و مقررات نظام بین‌المللی			
میزان تعاملات و مناسبات خارجی			

۶. پیامدهای ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو کاربردهای ارزش‌های سیاسی پیامد، پاسخ یا عکس‌العملی است که در نتیجه یک اقدام یا خودداری از انجام عملی حاصل خواهد شد و ممکن است مثبت یا منفی باشد. در این پژوهش، پیامدها، همان اهدافی است که با اجرای راهبردها محقق می‌گردند. به عبارتی، آثار مثبتی را که در نتیجه اجرای راهبردهای اشاره‌شده، حاصل می‌شوند. بر اساس تحلیل داده‌های پژوهش، پیامدهایی که در نتیجه کاربردهای راهبردهای پیش‌گفته ایجاد می‌شود، در سه مقوله پیامدهای حوزه سیاست‌گذاری عمومی، پیامدهای حوزه دفاعی - امنیتی دسته‌بندی گردیده است (جدول شماره ۷):

۱- پیامدهای حوزه سیاست‌گذاری، آثاری است که ارزش‌های سیاسی در فرایند سیاست‌گذاری ایجاد می‌کنند و روند سیاست‌گذاری عمومی را در جهت منافع عامه مردم هدایت می‌کنند.

۲- پیامدهای حوزه دفاعی - امنیتی، آثاری است که در نتیجه ارتقای کیفیت نظام سیاست‌گذاری عمومی و کارآمدی آن، در حوزه دفاعی - امنیتی ایجاد می‌شود و ضمن تسهیل در تحقق اهداف و سیاست‌های دفاعی - امنیتی، موجب تداوم نظام سیاسی، ارتقای قدرت، حیثیت و جایگاه کشور در عرصه نظام جهانی می‌شود و زمینه را برای تحقق اهداف و منافع ملی جمهوری اسلامی ایران هموار می‌سازد.

جدول شماره ۷: پیامدهای ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران مبتنی بر ارزش‌های سیاسی

منبع	مفاهیم	مقوله	بُعد
مصلحت‌پسند با صاحب‌نظران و مطالعه ادبیات تحقیق	توکل به خدا و امداد الهی در تدوین و اجرای سیاست‌ها	پیامدهای حوزه سیاست‌گذاری عمومی	بُعدها
	جهت‌دهی به اهداف، تصمیم‌ها و سیاست‌ها متناسب با اهداف سیاست‌گذاری		
	ذهنیت‌سازی مثبت در سیاست‌گذاران و مجریان		
	رفتار و عملکرد مؤثر مجریان سیاست‌ها		
	محتوای غنی فرایند سیاست‌گذاری و تدوین سیاست‌های عقلایی و اثربخش		
	توسعه سیاست‌های عمومی مبتنی بر دانش علمی و فناوری		
	تسهیل در اجرای سیاست‌ها		
	دوری از تردید، تزلزل و ترس در تدوین و اجرای سیاست‌ها		
	تطبیق سیاست‌ها با ارزش‌ها و تحقق آرمان‌ها و خواسته‌های مردم		
	خروجی‌های باکیفیت و اثربخش نظام سیاست‌گذاری عمومی		

منبع	مفاهیم	مقوله	بُعد
	حمایت مردم از خروجی‌های نظام سیاست‌گذاری عمومی	تأثیرات دفاعی و امنیتی	
	توسعه و ثبات سیاسی		
	حفظ و تحکیم آزادی‌های مدنی و سیاسی		
	زنده نگه داشتن روح نشاط و تقویت امید به آینده در جامعه		
	ایجاد هویت و منافع مشترک در جامعه		
	تعالی و پیشرفت در ابعاد مادی و معنوی		
	تسهیل در جامعه‌پذیری سیاسی و پایداری حکومت		
	ایجاد ساختار دفاعی و امنیتی مردم‌پایه		
	کاهش مخاطرات و آسیب‌های اجتماعی		
	بسیج خودجوش مردمی در تمامی عرصه‌ها		
	قدرت‌سازی مبتنی بر قدرت مردمی و دفع تهدیدات بیرونی		
	تحکیم وحدت ملی و ارتقای قدرت نرم‌افزاری نظام		
	تولید امنیت، آرامش و ثبات در جامعه		
	ایستادگی در مقابل زیاده‌خواهی‌ها و فشارهای قدرت‌های سلطه‌گر		
	تقویت فرهنگ راهبردی نفی سلطه‌پذیری و سلطه‌گری		
	کاهش یا از بین رفتن تهدیدات و توطئه‌های داخلی		
	حفظ و تحکیم استقلال و آزادی		
	تولید مشروعیت و مقبولیت برای نظام سیاسی و تداوم آن		
	جلب اعتماد و رضایت مردم و تقویت مردم‌سالاری دینی		
	تحقق اهداف و تأمین منافع ملی		
	ایجاد بازدارندگی مؤثر و مصونیت‌سازی		

پ. گزاره‌های حکمی و مدل نهایی پژوهش

گزاره‌های حکمی، روابط بین مقوله‌محوری و سایر مقوله‌ها را نشان می‌دهند که در زیر، گزاره‌های حکمی یا قضایای این پژوهش آمده است:

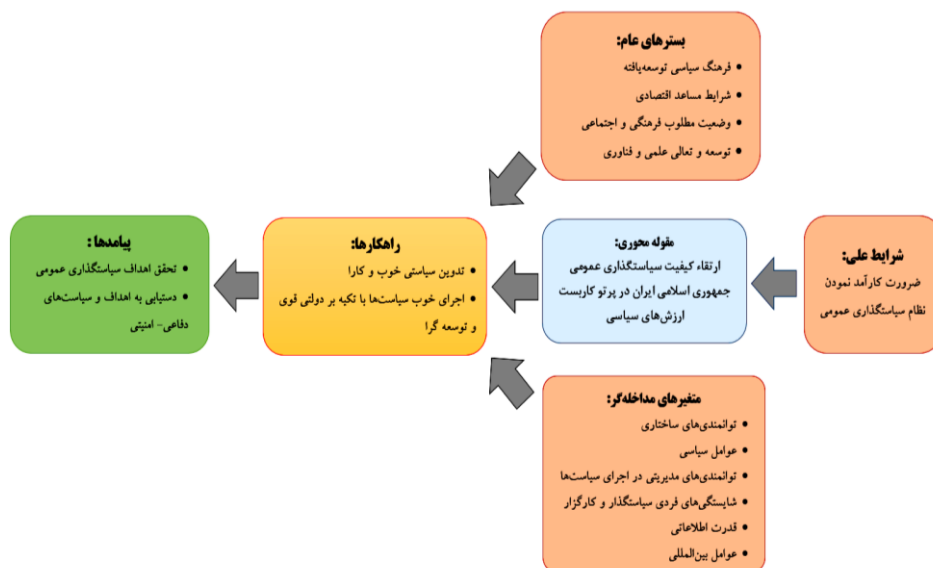
گزاره ۱: ضرورت توجه به کارآمدی در نظام سیاست‌گذاری عمومی به‌عنوان شرط علی‌کاربست ارزش‌های سیاسی در ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران محسوب می‌شود.

گزاره ۲: ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی جمهوری اسلامی ایران در پرتو کاربست ارزش‌های سیاسی به‌عنوان طبقه محوری، بر راهبردها و خروجی سیاست‌گذاری مؤثر خواهد بود.

گزاره ۳: فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته، شرایط مساعد اقتصادی، وضعیت مطلوب فرهنگی و اجتماعی، توسعه و تعالی علمی و فناوری، بستر و زمینه‌های عام را برای ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو ارزش‌های سیاسی فراهم می‌کنند.

گزاره ۴: عوامل مداخله‌ای همچون توانمندی‌های ساختاری، عوامل سیاسی، توانمندی‌های مدیریتی در اجرای سیاست‌ها، شایستگی‌های فردی سیاست‌گذار و کارگزار، قدرت اطلاعاتی و عوامل خارجی، بستر خاص را برای تحقق ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو ارزش‌های سیاسی فراهم می‌کنند.

گزاره ۵: تدوین سیاستی خوب و کارا و اجرای خوب سیاست‌ها با تکیه بر دولتی قوی و توسعه‌گرا به‌عنوان راهکارهایی برای ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی، پیامدهایی را در حوزه فرایند سیاست‌گذاری و حوزه دفاعی - امنیتی برای ج.ا.ایران به همراه خواهد داشت. با توجه گزاره‌های فوق، مدل نهایی پژوهش (شکل ۲) نشان داده شده است.

شکل ۲: مدل ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو کاربست ارزش‌های سیاسی

ت. روایت مدل یا نظریه ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران، در پرتو

کاربست ارزش‌های سیاسی

برای اینکه تحلیل‌ها به نظریه تبدیل شوند، مفاهیم باید به‌طور منظم به یکدیگر ربط یابند. کدگذاری انتخابی مرحله اصلی نظریه‌پردازی است که بر اساس نتایج دو مرحله قبلی کدگذاری به تولید نظریه می‌پردازد. به این ترتیب که مقوله‌محوری را به شکلی نظام‌مند به دیگر مقوله‌ها ربط داده، آن روابط را در چهارچوب یک روایت روشن کرده و مقوله‌هایی را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز دارند، اصلاح می‌کند؛ بنابراین کدگذاری انتخابی، فرایند یکپارچه‌سازی و بهبود (پالایش) مقوله‌ها است. به این ترتیب که محقق با ایجاد یک آهنگ و چیدمان خاص بین مقوله‌ها، آن‌ها را برای ارائه و شکل‌دهی یک تئوری تنظیم می‌کند (Creswell 2004: 19).

در این اینجا مدل نهایی پژوهش را این‌گونه می‌توان تبیین و روایت کرد: متغیر علی یعنی ضرورت توجه به کارآمد نمودن نظام سیاست‌گذاری عمومی باعث توجه به بحث کاربست ارزش‌های سیاسی در جهت ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی شده و خود را در تدوین سیاستی خوب و کارا و اجرای خوب سیاست‌ها با تکیه بر دولتی قوی و توسعه‌گرا نمایان می‌سازد. همچنین فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته، شرایط مساعد اقتصادی، وضعیت مطلوب فرهنگی و اجتماعی، توسعه و تعالی علمی و فناوری بستر و زمینه‌های عام و عواملی همچون توانمندی‌های ساختاری، عوامل سیاسی، توانمندی‌های مدیریتی در اجرای سیاست‌ها، شایستگی‌های فردی سیاست‌گذار و کارگزار، قدرت اطلاعاتی و عوامل خارجی بستر خاص را برای تحقق ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو ارزش‌های سیاسی فراهم می‌کنند و با اثرگذاری خود، راهبردهای ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران را تسهیل و پیامدهای مطلوبی را در حوزه فرایند سیاست‌گذاری عمومی و حوزه دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران ایجاد می‌کنند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

الف. نتیجه‌گیری

در فرایند سیاست‌گذاری، انسان است که تصمیم می‌گیرد و اجرا می‌کند. افزون بر این، جامعه هدف یا خروجی سیاست‌گذاری نیز برای انسان است. این انسان نیز به‌عنوان محور اصلی سیاست‌گذاری، تابع یک‌سری اعتقادات و ارزش‌هاست و تا حد زیادی اندیشه و سلوک او متأثر از این عوامل است و در عمل نیز تحت تأثیر این عوامل، رفتار می‌کند؛ بنابراین فرایند سیاست‌گذاری نیز متأثر از این ارزش‌ها و باورهاست. ارزش‌های سیاسی به‌عنوان یکی از این ارزش‌ها و باورها، در جهت دادن به سیاست‌ها و نظام سیاست‌گذاری مؤثر بوده و رفتار و عمل سیاسی مردم را نسبت به نظام سیاسی و حکومت مشخص می‌سازد. اگر ارزش‌های سیاسی را همان اهداف مطلوب و مشروع مردم بدانیم، سیاست‌گذاری اقدامی است برای تحقق این اهداف. از این رو بین فرایند سیاست‌گذاری عمومی و ارزش‌های سیاسی پیوند نزدیکی وجود دارد. به عبارتی، مسائل مربوط به کیفیت و کارآمدی نظام سیاست‌گذاری ملازم با ارزش‌هایی چون عدالت، امنیت، توجه به حقوق و آزادی‌های مردم و... است. این ارزش‌ها از عوامل همبستگی اجتماعی، وفاق ملی و تحرک مردم در جهت غایات زندگی آن‌ها محسوب می‌شود و اساس اطاعت سیاسی است.

نظام جمهوری اسلامی ایران، همان‌گونه که در اصل اول قانون اساسی به آن اشاره شده است، نظامی است بر پایه خواست و اعتقادات مردم؛ بنابراین توجه به ارزش‌ها، اعتقادات و خواسته‌های آنان در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌ها بایستی در اولویت اهداف قرار گیرد. این همان چیزی است که سیاست‌گذاری عمومی به دنبال آن است؛ یعنی تحقق آرمان‌ها، منافع و خواسته‌های عامه مردم. در این راستا، در این پژوهش تلاش شد با طراحی مدلی از چگونگی ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری عمومی ج.ا.ایران در پرتو کاربری ارزش‌های سیاسی و با تأکید بر پیامدهای دفاعی و امنیتی آن، به تحقق این هدف کمک کرد. چراکه الگو، فهم مسائل پیچیده را آسان می‌کند و راه‌های مؤثر در برخورد با واقعیت‌ها را نشان می‌دهد.

به‌طور کلی نتایج پژوهش حاضر، حاکی از آن است که انطباق فرایند سیاست‌گذاری عمومی و محتوای سیاست‌ها با ارزش‌های سیاسی، رضایت‌مندی مردم، کسب مشروعیت، جذابیت برای نظام سیاسی، گذار از بحران‌های امنیتی مختلف و در نتیجه پیامدهای مطلوبی را در حوزه سیاست‌های دفاعی و امنیتی همچون بازدارندگی مؤثر مبتنی بر قدرت مردمی، بسیج مردمی، دفع بسیاری از تهدیدات داخلی و خارجی، استقلال، قدرت‌سازی نرم و... برای کشور به دنبال دارد. از جهتی دیگر عدم انطباق، تضاد ارزشی ایجاد می‌کند، اجتماعی معترض و بی‌تفاوت به مسائل حیاتی خلق می‌کند و نظام را با موانع و بحران‌های سرنوشت‌ساز سیاسی، اجتماعی و امنیتی روبه‌رو خواهد کرد. افزون بر این، موجبات طمع بیگانگان و قدرت‌های سلطه‌گر نسبت به تسلط بر کشور را فراهم خواهد کرد و تمامیت ارضی، استقلال، امنیت و سیستم دفاعی کشور نیز در معرض تهدید قرار خواهد گرفت. شاید از این جهت است که امروزه حکومت‌ها به‌منظور همراهی مردم و کسب حمایت آنان، ناگزیرند کارآمدی و کیفیت نظام سیاسی خود را با تنظیم سیاست‌های مطلوب و اثربخش که بتواند حداکثر فایده و خیر را برای مردم به دنبال داشته باشد، ارتقاء بخشند.

ب. پیشنهادها

۱- به سیاست‌گذاران عمومی و کارگزاران دولتی توصیه می‌گردد اگر به دنبال ارتقای کیفیت سیاست‌ها و اثربخشی آن هستند، در تدوین سیاست‌ها به ابعاد الگوی اکتشافی در این پژوهش به‌ویژه راهبردهای مورد اشاره، توجه جدی نموده و از آن به‌عنوان یک نقشه راه استفاده نمایند.

۲- توصیه می‌گردد از ظرفیت‌های موجود در حوزه فرهنگی، سیاسی و اجتماعی در تصمیم‌گیری‌ها و تدوین سیاست‌ها و اجرای آن‌ها استفاده شود.

۳- چرخه سیاست‌گذاری دموکراتیک با بهره‌گیری از ایده‌ها و نظرات مردم به‌عنوان یکی از ارزش‌های دموکراتیک، تقویت شود. به عبارتی مشارکت دادن مردم در سیاست‌گذاری‌های مهم و کلیدی.

- ۴- توصیه می‌گردد ارزش مسلط جامعه در سازمان‌های حکومتی و غیر حکومتی انعکاس داده شود و سیاست‌گذار و کارگزار نیز خود در عمل به ارزش‌ها همچون مردم‌داری، فرهنگ پاسخگویی، عدالت‌خواهی، عمل به قانون و... پیش‌قدم باشد.
- ۵- بهره‌گیری از خروجی هیئت‌های اندیشه‌ورز، دیدگاه صاحبان دانش و تجربه و نخبگان اداری و سیاسی در تهیه بسته‌های سیاستی پخته.
- ۶- توجه جدی به بحث نظارت، کنترل و ارزیابی مؤثر از اجرای سیاست‌ها با توجه به ارزش‌های حاکم.

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- **قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.**
- **سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه ج.ا.ایران.**
- اشتریان، کیومرث (۱۳۸۶)، «سیاست‌گذاری عمومی ایران»، تهران: انتشارات میزان، چاپ اول.
- اسمیت، کوین‌بی و لریمر، کریستوفر دبلیو (۱۳۹۶)، «درآمدی نظری بر سیاست عمومی»، ترجمه: بهزاد عطارزاده، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ نخست.
- الوانی، سید مهدی (۱۳۸۰)، «تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی»، تهران: انتشارات سمت، چاپ نهم.
- احمدی سفیدان، حسین (۱۳۸۹)، نقش ارزش‌ها در خط‌مشی سیاسی، *آفاق دین*، شماره ۴، صص ۹۴-۷۵.
- برنل، پیتر و رندال، ویکی (۱۳۹۳)، «مسائل جهان سوم»، ترجمه: احمد ساعی و سعید میرترابی، تهران: نشر قومس، چاپ پنجم.
- بشیریه، حسین (۱۳۹۶)، «جامعه‌شناسی سیاسی»، تهران: نشر نی، چاپ بیست و دوم.
- تهامی، سید مجتبی (۱۳۹۰)، «امنیت ملی، دکترین سیاست‌های دفاعی و امنیتی»، جلد اول و دوم، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ارتش، چاپ اول.
- خوبرو، محمدتقی و ابراهیمی، روح‌الله (۱۳۹۸)، «عوامل کلیدی موفقیت در خط‌مشی‌گذاری بخش خدمات عمومی ایران»، *مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*، دوره ۹، شماره ۳۲، صص ۲۳-۲.
- دانایی‌فر، حسن و همکاران (۱۳۹۵)، «ارائه الگوی عوامل تأثیرگذار بر ارزشیابی کیفیت خط‌مشی‌های عمومی» ایران، *مدیریت نظامی*، سال شانزدهم، ش ۴، صص ۶۶-۴۲.
- دانایی‌فرد، حسن و امامی، سید مجتبی (۱۳۸۶)، «استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده‌بنیاد»، *اندیشه مدیریت*، دوره ۱، شماره ۲، صص ۹۷-۶۹.
- دلیون، پیتر (۱۳۹۳)، «ریشه‌های تاریخی رشته سیاست‌گذاری»، *دانشنامه سیاست‌گذاری عمومی*، نوشته مایکل مورن و همکاران، ترجمه: محمد صفار، تهران: نشر میزان، چاپ اول.
- سیف‌زاده، سید حسن (۱۳۸۵)، «اصول روابط بین‌الملل (الف و ب)»، تهران: نشر میزان، چاپ پنجم.
- عطار، سعید و خواجه نائینی، علی (۱۳۹۴)، «بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر ناکارآمدی نظام سیاست‌گذاری در ایران»، *سیاست‌گذاری عمومی*، دوره ۱، شماره ۱، صص ۲۰-۱.
- قلی‌پور، رحمت‌الله و غلام‌پور آهنگر، ابراهیم (۱۳۸۹)، «فرآیند سیاست‌گذاری عمومی در ایران»، تهران مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- قوام، عبدالعلی (۱۳۹۱)، «سیاست‌شناسی: مبانی علم سیاست»، تهران: انتشارات سمت، چاپ سوم.

- کاظمی، علی اصغر (۱۳۸۱)، «مدیریت سیاسی و خط‌مشی دولتی»، تهران: نشر فرهنگ اسلامی، چاپ اول.
- کاظمی، علی اصغر (۱۳۹۰)، «جهانی‌شدن فرهنگ و سیاست (نقد و نظر تحلیلی، معرفت-شناختی)»، تهران: نشر قومس، چاپ دوم.
- لیپست، سیمور، م، (۱۳۷۴)، «مشروعیت و کارآمدی»، ترجمه: رضا زیب، ماهنامه فرهنگ توسعه، شماره ۱۸، ص ۱۰ و ۱۱.
- ملک‌محمدی، حمیدرضا (۱۳۹۴)، «مبانی و اصول سیاست‌گذاری عمومی»، تهران: سمت، چاپ اول.
- میرزایی، خلیل (۱۳۹۰)، «شیوه علمی مقاله‌نویسی»، تهران: انتشارات جامعه‌شناسانه، چاپ دوم.
- محمدی فاتح، اصغر (۱۳۹۴)، «طراحی مدلی برای ارتقای ظرفیت سیاست‌گذاری در ایران»، رساله دکتری، رشته مدیریت گرایش سیاست‌گذاری عمومی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس.
- نظریور، مهدی (۱۳۸۹)، «آشنایی با قانون اساسی ج.ا. ایران»، قم: دفتر نشر معارف، چاپ چهارم.
- وحید، مجید، (۱۳۸۸)، «سیاست‌گذاری عمومی»، تهران: نشر میزان، چاپ دوم.
- وحید، مجید (۱۳۹۸)، «زمان کوتاه سیاست‌گذاری عمومی در ایران»، سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۵، شماره ۴، صص ۸۸ - ۷۵.
- هیود، اندرو (۱۳۹۵)، «مفاهیم کلیدی در سیاست»، ترجمه حسن سعید کلاهی و عباس کاردان، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی چاپ سوم.
- حائری یزدی، آسیه و ملکی، عباس (۱۳۹۶)، «و باز هم سیاست‌گذاری عمومی»، مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۷، شماره ۲۴، صص ۱۱ - ۲۰.

ب. منابع انگلیسی

- Guba, E. G., Lincoln, Y. S., (1994), *Competing paradigms in qualitative research*, andbook of qualitative research, London CA: Sage.
- Creswell, J.W. (2004). *Research design: Qualitative and quantitative approaches*. California: SAGE publications.
- Deleon, peter, (1997). *Democratic and the Policy Sciences*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Lasswell, Harold (1951), *the policy Orientation, in Daniel Lerner*, Harold Lasswell, the policy sciences: recent Developments in scope and Method, Stanford: Stanford university press.
- Yarger. *harry*(2006), strategic theory for the 21 century.